

Proceduri moderne pentru stimularea eficienței educației timpurii

prof. Cismașiu Mariana

Metodele interactive de grup contribuie la procesul educativ de integrare în învățământul european a cadrelor didactice din grădinițe printr-o participare motivată de introducere a tehnologiilor moderne ca o provocare a schimbării. Aceste metode permit accesul cadrelor didactice, la experiența altor cadre didactice, acumulată în procesul educațional de cercetare ameliorativă care prezintă importanța prin adăugarea la învățământul tradițional a altor strategii moderne de predare-învățare-evaluare. Avantajele aplicării acestor metode în cadrul activităților sunt: formarea/promovarea unor calități europene ce au la bază atitudini și comportamente democratice, stabilirea unor relații interumane acestea fiind atinse printr-o învățare activă din partea copilului.

„Activ” este copilul care „depune efort de reflecție personală, interioară și abstractă, care întreprinde o acțiune mintală, de căutare, de cercetare și redescoperire a adevărilor, de elaborare a noilor cunoștințe.”(I.Cerghit)

Metodele interactive de grup implică mult tact din partea dascălilor deoarece trebuie să-și adapteze stilul didactic în funcție de tipul de copil timid, pesimist, agresiv, acaparator, nerăbdător pentru fiecare găsim gestul, mimica, interjecția, întrebarea, sfatul, orientarea, lauda, reținerea, aprecierea, entuziasmul în concordanță cu situația.

Aplicarea metodelor solicită timp, diversitate de idei, angajare în acțiune, descoperirea unor noi valori, responsabilitate didactică, încredere în ceea ce s-a scris și în capacitatea personală de a le aplica creator pentru eficientizarea procesului instructiv educativ.

Metodele interactive urmăresc:

- formarea/promovarea unor calități europene ce au la bază atitudini și comportamente democratice, stabilirea unor relații interculturale care au la bază comunicarea;
- implementarea modelului internațional de strategie a schimbării bazată pe tipul modern de informare și formare a cadrelor didactice, printr-o concepție globală despre educație;
- însușirea unor cunoștințe, abilități, comportament de bază în învățarea eficientă a unor abilități practice în condiții de cooperare;
- promovarea unei activități didactice moderne centrate pe demersurile intelectuale interdisciplinare și afectiv-emoționale;
- dobândirea primelor elemente ale muncii intelectuale în vederea cunoașterii realității și a activității viitoare de învățare școlară.

Specific metodelor interactive de grup este faptul că ele promovează interacțiunea dintre mințile participanților, dintre personalitățile lor, ducând la o învățare mai activă și cu rezultate evidente. Interactivitatea presupune atât cooperarea – definită drept “forma motivațională a afirmării de sine, incluzând activitatea de avansare proprie, în care individul rivalizează cu ceilalți pentru dobândirea unei situații sociale sau a superiorității” – cât și competiția care este o “activitate orientată social, în cadrul căreia individul colaborează cu ceilalți pentru atingerea unui țel comun”(Ausubel D.; Floyd R., Învățarea în școală, EDP, București, 1981). Ambele implică un anumit grad de interacțiune, în opoziție cu comportamentul individual. Interacțiunea stimulează efortul și productivitatea individului și este importantă pentru autodescoperirea propriilor capacități și limite, pentru autoevaluare. În acest fel se dezvoltă capacitățile elevilor de a lucra împreună ce se constituie într-o componentă importantă pentru viață și pentru activitatea lor profesională viitoare.

Situațiile de învățare rezolvate prin metode interactive de grup dezvoltă copiii gândirea democratică deoarece ei exersează gândirea critică și înțeleg că atunci când analizează un personaj, comportamentul unui copil, o faptă, o idee, un eveniment, ei critică

comportamentul, ideea, fapta nu critică personajul din poveste sau copilul, adultul. Metodele învață copiii, că un comportament întâlnit în viața de zi cu zi poate fi criticat pentru a învăța cum să-l evite. Ei aduc argumente, găsesc soluții, dau sfaturi din care cu toții învață. Este însă importantă alegerea momentului din lecție, dintr-o zi, personajul-copil și fapta lui deoarece ele reprezintă punctul cheie în reușita aplicării metodei și nu trebuie să afecteze copilul. Tocmai acesta este punctul forte al metodelor care introduc în dezbateri comportamente reale, cotidiene.

După fiecare metodă aplicată se pot obține performanțe pe care copiii le percep și-i fac responsabili în rezolvarea sarcinilor de lucru viitoare. Copiii înțeleg și observă că implicarea lor este diferită, dar încurajați își vor cultiva dorința de a se implica în rezolvarea sarcinilor de grup. Grupul înțelege prin exercițiu să nu-și marginalizeze partenerii de grup, să aibă răbdare cu ei, exersându-și toleranța reciprocă.

Poziția cadrului didactic în utilizarea metodelor interactive.

Ce fac copiii ?

- Copiii se ajută unii pe alții să învețe, împărtășindu-și ideile.
- Învață cum să învețe, se exprimă liber, experimentează
- Copiii trebuie să fie capabili:
 - să asigure conducerea grupului,
 - să coordoneze comunicarea,
 - să stabilească un climat de încredere,
 - să poată lua decizii,
 - să medieze conflicte,
 - să fie motivați să acționeze conform cerințelor educatoarei.

Ce face educatoarea ?

- Aranjează mobilierul din clasă în mod corespunzător. Ideal este formarea grupurilor în număr de câte patru copii, aranjați de o parte și de alta a unei măsuțe.
- Stabilește criteriul de grupare (sexul, prietenii, nivelul abilităților într-un anumit domeniu, diferite jocuri, etc.) și dimensiunea grupului (de la 2 la 6 copii).
- Stabilește regulile de lucru (se vorbește pe rând, nu se atacă persoana ci opinia sa, se consultă între ei, nu se monopolizează discuția, nu rezolvă unul singur sarcina, se lucrează cu culori diferite, etc.)
- Explică foarte clar obiectivele activității, specifică timpul pe care îl au copiii la dispoziție.
- Pregătește spațiul și materialele

Competențe specifice educatoarei:

Competențele educatoarei: pedagog, partener, proiectant, consilier, mediator, actor, facilitator, gânditor, coordonator, animator, scenograf.

Utilizarea metodelor interactive ca nevoie a educației moderne

Se va prezenta o paralelă între metodele tradiționale și cele interactive:

Tradiționale:

- Centrate pe profesor (sursă de informații)
- Comunicarea unidirecțională
- Transmitere de cunoștințe
- Evaluare = reproducere
- Pasivitatea copiilor
- Autoritatea cadrului didactic

Interactive:

- Centrate pe elev și pe activitate

- Comunicare multidirecțională
- Accent pe dezvoltarea gândirii, formare de aptitudini, deprinderi
- Evaluare formativă
- Încurajează participarea copiilor, inițiativa, creativitatea
- Parteneriatul cadru didactic /elev

Grupul – formă de organizare

Grupurile - un număr de persoane care comunică între ele, destul de des, într-o perioadă de timp. Numărul lor este mic astfel încât să poată comunica cu toți ceilalți direct, nu prin intermediul altora.

Grupul se bazează pe interrelația dinamică a cinci elemente:

- activități
- sentimente
- norme de conduită
- interacțiune
- comunicare

Caracteristicile grupului:

- coeziune (solidaritate, sentiment de atașament, comunicare); mărimea grupului influențează coeziunea lui.
- diferențiere - diferențierile în cadrul grupului sunt date de relațiile de putere și sistemul de prestigiu.

Felul grupurilor:

- Grupuri de studiu formale (copiii sunt “motorul” procesului de învățare), ei sunt antrenați în activități intelectuale, organizează materialul, integrează noțiunile noi în structurile conceptuale cunoscute}
- Grupurile spontane – grupuri ad-hoc, pentru intervale scurte de timp
- Grupuri de bază – pe termen lung, eterogene, cu membri permanenți

Tehnici de constituire a grupului:

- Grupare aleatorie (prin numărare, prin bilete, tragere la sorți, loterie, nume de flori, animale)
- Grupare prin distribuție stratificată-constituirea grupului pe o singură caracteristică comună (Stil de învățare, pasiuni comune), pe baza unui test, chestionar oral.
- Grupuri constituite de educatoare - are o componență reprezentativă pentru structura valorică.
- Grupuri după opțiunea elevilor - puțin recomandat.

Importanța educațională a metodelor specifice stimulării gândirii critice

Modernizarea învățământului vizează toate componentele sale. În viziunea abordării sistemice, modernizarea se referă nu numai la diverse aspecte sau laturi ale învățământului, ci și la relațiile dintre ele. Referitor la aspectul tehnologiei și strategiilor didactice se disting două tendințe convergente: transformarea celui care învață în subiect activ al propriei deveniri și apropierea cunoașterii didactice de cea științifică. Modernizarea acestui segment al procesului didactic constă în crearea unui cadru adecvat care să declanșeze celui format componente precum imaginația creatoare, gândirea, inteligența, atitudinile, nivelul de aspirație, motivele intrinseci, trăsături de caracter etc. Pentru aceasta gândirea critică, prin metodele sale, vine în sprijinul derulării unei astfel de activități. Gândirea critică se învață prin practicare și conștientizare și reprezintă o capacitate ce trebuie încurajată și dezvoltată într-un mediu de învățare adecvat în urma căruia, prin experiență proprie, sub îndrumarea cadrelor didactice, elevul dobândește anumite capacități și abilități. Condițiile și situațiile

specifice care pot duce la dezvoltarea spiritului investigativ, a gândirii critice, a atitudinii creative și active în școală, pot fi considerate următoarele:

- încurajarea copiilor să pună cât mai multe întrebări;
- limitarea constrângerilor și a factorilor care produc frustrare;
- stimularea comunicării prin organizarea de discuții și dezbateri între copii, între educatoare și copii;
- activizarea copiilor preșcolari prin solicitarea lor de a opera cu idei, concepte, obiecte în vederea reconsiderării acestora și a emiterii de noi variante;
- cultivarea independenței cognitive, a spontaneității și a autonomiei în învățare;
- stimularea spiritului critic constructiv, a capacității de argumentare și de căutare a alternativelor;
- favorizarea accesului la cunoaștere prin forțe proprii, stimulând atitudinea reflexivă asupra propriilor demersuri de învățare;
- posibilitatea de a contesta “lămuritul” și “nelămuritul” în lucruri și în fapte;
- crearea unor situații de învățare și alocarea timpului necesar;
- încurajarea copiilor preșcolari să gândească independent, să speculeze, să reflecteze;
- acceptarea diversității de opinii și idei;
- implicarea activă prin confruntare de idei, cooperare și colaborare pentru găsirea soluțiilor adecvate;
- convingerea copiilor preșcolari că nu vor fi ridiculizați pentru opiniile exprimate;
- încrederea în capacitatea fiecăruia de a gândi în mod critic;
- aprecierea pozitivă a gândirii critice.

Caracteristici ale gândirii critice

Acest mod de gândire este un proces activ, coordonat, complex, asemănător cititului și scrisului, vorbitului și ascultatului, care implică procese de gândire, care încep cu acumularea activă a informațiilor ce se termină cu luarea de decizii bine argumentate. De asemenea, gândirea critică este un produs, adică un punct la care ajunge gândirea noastră, ca o modalitate firească de a interacționa cu ideile și informațiile.

Condiție și modalitate de realizare a învățării eficiente cu rol esențial în dezvoltarea personalității individului, gândirea critică se caracterizează prin:

- formularea de către copii preșcolari a unor păreri personale, eventual originale;
- dezbaterea responsabilă a tuturor ideilor și soluțiilor avansate;
- alegerea rațională a soluțiilor optime din multitudinea celor posibile;
- rezolvarea eficientă a problemelor în timp optim.

Prin natura sa gândirea critică se manifestă în două dimensiuni esențiale: una socială conform căreia învățarea și munca în colaborare duc la construirea solidarității umane și o dimensiune pragmatică, grație căreia învățarea ce are la bază dezvoltarea gândirii critice creează posibilitatea implicării active a copiilor preșcolari în activitate prin stârnirea curiozității și rezolvarea problemelor de viață.

Necesitatea gândirii critice - Învățarea interactivă prin strategii dinamice și participative

Deținător al unei capacități specifice de procesare a informației în vederea dobândirii unor cunoștințe, priceperi, abilități cognitive necesare rezolvării problemelor ivite în viața cotidiană, omul se deosebește de celelalte viețuitoare prin gândire. Aceasta funcționează diferit de la o persoană la alta și chiar în cazul unuia și aceluiași individ în situații diverse. Fiecare dintre noi își formează un stil propriu, o modalitate personalizată de abordare și rezolvare a problemelor. În clasificarea modurilor fundamentale de gândire, oprindu-se asupra criteriului finalității, Mielu Zlate a identificat: gândirea reproductivă, gândirea creatoare și

gândirea critică. Dacă gândirea reproductivă este liniară și are grad ridicat de stereotipie și automatism, iar gândirea creatoare vizează elaborarea a cât mai multor soluții posibile, în schimb, gândirea critică este centrată pe testarea și evaluarea soluțiilor posibile într-o situație-problemă dată, pe alegerea soluției adecvate și respingerea argumentată a celor mai puțin adecvate. După unii autori, gândirea creatoare și cea critică sunt fețe ale aceleiași medalii deoarece prima are utilitate și valoare, doar dacă în prealabil produsele ei au fost analizate și evaluate critic în scopul fundamentării și întemeierii raționale.

În literatura pedagogică, gândirea critică semnifică o gândire de nivel superior bazată pe capacitatea celor ce o practică de a raționa corect, coerent logic, pe baza unor argumente suficiente, solide și valoroase și implică analiza, sinteza, evaluarea pe baza unor criterii și valori dezirabile social, asumate de individ, practicate cu pricepere și eficiență.

A gândi critic nu înseamnă neapărat a avea o poziție negativă, nerealistă, neeficientă. Dimpotrivă, gândirea critică este un mod de abordare și rezolvare a problemelor bazate pe argumente convingătoare, logice, raționale. Gândirea critică este un proces complex care începe cu asimilarea cunoștințelor, cu dobândirea de operații și procese mintale de procesare a informațiilor și continuă cu formarea de credințe și convingeri care fundamentează adoptarea unor decizii și se finalizează prin manifestarea unor comportamente adaptative adecvate și eficiente.

Dacă copiii preșcolari sunt receptivi, curioși, gânditori independenți, bine informați, activi mintal, vorbitori buni, profunzi, conștienți de valoarea lor, creativi, pasionați pentru nou și soluții noi, înseamnă că au șanse să devină gânditori critici.

Gândirea critică este un proces activ, coordonat, complex, asemănător cititului și scrisului, vorbitului și ascultatului, care implică procese de gândire, care încep cu acumularea activă a informațiilor ce se termină cu luarea de decizii bine argumentate. De asemenea, gândirea critică este un produs, adică un punct la care ajunge procesul dezvoltării intelectuale al copiilor preșcolari, prin care gândesc analitic, divergent și reflexiv, ca o modalitate firească de a interacționa cu ideile și informațiile. Mai mult, „gândirea critică” poate fi considerată o formă alternativă de învățare, grație căreia copiii își asigură independență, creativitate și originalitate în modul de a rezolva problemele cu care se întâlnesc în viață.

În concluzie, gândirea critică formează cetățeni veritabili pentru o societate deschisă, cetățeni cooperanți, capabili de a se conduce spre obținerea de satisfacții, care manifestă toleranță pentru persoanele provenite din orice mediu, dar care dau dovadă de inițiativă individuale ghidate de principii și capabili să găsească soluții care să se adapteze realității în plină schimbare. O asemenea atitudine este menită să asigure învățarea interactivă, întrucât tehnicile specifice gândirii critice presupun implicarea copiilor efectivă, precum și formarea unor comportamente și a unor convingeri de încredere în personalitatea diferențiată a fiecărui copil preșcolar.

Cadrul de proiectare specific gândirii critice: Evocare – Realizarea sensului – Reflecție (ERR)

Gândirea critică este un proces natural, care se învață prin exercițiu zilnic, ancorat în problemele lumii reale. Întregul proces de construire a învățării este marcat de trei momente: *Evocare, Realizarea (construirea) sensului și Reflecția (ERR)*, fiecare dintre acestea fiind justificate din perspectiva unei aproximări a unui mod natural de asimilare a informației de către creier și toate trei împreună oferind gândirii critice un cadru de formare și exersare.

Evocarea este etapa de debut a activității. Unul din scopurile acesteia este tocmai conștientizarea acestei experiențe a precunoașterii, reflecția critică asupra ei pentru a-i circumscrie limitele și a-i identifica hiatusurile, urmată de punerea ei în valoare. Prin evocare elevii sunt implicați activ în a-și aminti ceea ce știu despre un anumit subiect, își concentrează atenția asupra lucrurilor uitate și neglijate, își examinează propriile achiziții, stabilind o bază de plecare pentru achiziționarea noilor informații sau noilor scheme corelate și asociate cu

cele deja cunoscute, le integrează într-un context și în viziune sintetică, pentru a nu uita repede.

Realizarea sensului este a doua fază a cadrului, în care elevul vine în contact cu noile informații sau idei prin: lectură, vizionarea unui film, audierea unei prelegeri, efectuarea unui experiment. „Realizarea sensului” este sinonim cu „înțelegere”, „construire”, „investigație”.

Reflecția este etapa în care are loc învățarea durabilă caracterizată de schimbarea autentică atât în modul de a înțelege, cât și în apariția unor comportamente noi. Un alt scop al acestei faze este de a genera un sănătos schimb de idei/informații între elevi, prin care să le dezvoltăm vocabularul și capacitatea de exprimare, dar și cunoașterea unor scheme alternative în paralel cu construirea propriei scheme de gândire.

Concluzie:

1. Nu există rețete pentru dezvoltarea gândirii critice, dar există un cadru constructivist pentru formarea acesteia.

2. Cadrul „Evocare”-„Realizarea sensului”-„Reflecție” oferă profesorilor un context adecvat de prezentare a experiențelor de învățare, în care aceștia pot:

- să activeze gândire critică
- să stabilească scopuri realiste pentru învățare
- să aducă sau să elaboreze material bogat pentru discuție
- să-i motiveze pe elevi pentru învățare
- să-i implice activ pe elevi în procesul de învățare
- să stimuleze schimbarea
- să stimuleze reflecția și metacogniția
- să-i expună pe elevi unei mari diversități de opinii
- să-i ajute pe elevi să-și formuleze întrebări
- să încurajeze exprimarea liberă în condițiile respectului pentru opinia celuilalt
- să se asigure că elevii procesează informația
- să faciliteze gândirea critică.

3. Aplicarea cadrului este un proces care are loc pe două planuri: cognitiv și metacognitiv. Elevii învață conținuturile, dar și procesul achiziționării acestora. Învățarea transparentă permite elevilor însușirea procesului, dar și aplicarea acestuia în contexte diverse ale socialului.

4. Construcția realizată pe o persoană trebuie să dea mai întâi cu explorarea certitudinilor, credințelor, condiționărilor noastre, a fundamentelor propriilor noastre convingeri, supunându-le erei interogației permanente, aceasta putând fi văzută în fapt ca un mod de viață. Aceasta ar putea fi esența filosofiei cadrului.

Activitatea grupei trebuie proiectată și desfășurată astfel încât să genereze un climat de încredere care să determine în rândul copiilor preșcolari rezolvarea eficientă a problemelor în urma investigației temeinice a dezbaterilor autentice și a găsirii răspunsului adecvat. Consecutiv cu obișnuirea copiilor preșcolari de a lucra în acest mod, aceștia vor dobândi deprinderi valoroase de gândire critică și de învățare eficientă și autentică. Progresul realizat de copii prin formarea capacității de a gândi creativ, constructiv, eficient și critic privește următorii pași:

- de la reacții personale la idei susținute public, argumentate convingător;
- de la respectul pentru ideile altora la încrederea în sine;
- de la intuitiv la logic;
- de la o singură perspectivă în abordarea unei probleme, la mai multe și presupune raționalitate și mai puțin subiectivism nefondat pe argumente pertinente.

A gândi critic înseamnă:

- a deține cunoștințe valoroase și utile și a avea convingeri și credințe întemeiate pe acestea;

- a-ți forma opinii independente și a accepta ca ele să fie supuse evaluării (criticii);
- a supune propriile idei și ideile altora unui scepticism constructiv;
- a construi argumente suficiente care să confere consistență propriilor opinii;
- a manifesta toleranță, flexibilitate și respect;
- a învăța cum să gândești eficient evaluând și testând mai multe soluții;
- a fi curios;
- a pune întrebări și a căuta sistematic răspunsuri;
- a stabili cauze și implicații;
- a găsi alternative;
- a întreba „ce ar fi dacă ?”;
- a ține seama de argumentele celorlalți, a le analiza logică;
- a realiza asocieri între ceea ce a fost învățat și propriile experiențe;
- a analiza cauzele și efectele, a imagina soluții.

Educatorea este cea care trebuie să găsească cele mai eficiente modalități prin care să stimuleze potențialul creativ și critic al fiecărui copil în parte. Activitățile propuse copiilor preșcolari în scopul sporirii gradului de implicare activă în grădiniță, trebuie să asigure:

- stimularea gândirii productive, a gândirii critice, a gândirii divergente și laterale;
- libertatea de exprimare a cunoștințelor, a gândurilor, a faptelor. În acest sens apar ca adecvate activitățile care cer spontaneitate și contribuie la dezvoltarea independenței în gândire și acțiune;
- utilizarea talentelor și a capacităților specifice fiecărui individ în parte;
- incitarea interesului către nou, necunoscut și oferirea satisfacției găsirii soluției după depunerea unui efort de căutare de către elev;
- exersarea capacităților de cercetare, de căutare de idei, de informații, de posibilități de transfer de sensuri, de criterii de clasificare;
- dezvoltarea capacității de organizare de materiale, de idei prin întocmirea de portofolii asupra activității proprii, de colecții de cuvinte, de obiecte, de contraste;
- organizarea de discuții pe anumite teme, inițierea de jocuri, de excursii;
- educarea capacității de a privi altfel lucrurile, de a-și pune întrebări neobișnuite despre lucruri obișnuite.

Activitatea de învățare devine astfel “o aventură a cunoașterii” în care copilul participă activ, după puterile proprii, întâlnind probleme și situații dificile, examinându-le și descoperind soluții plauzibile. Rolul educatoarei constă mai mult în cel de stimulare și dirijare, iar motivația activității reiese din implicarea dinamică a cadrului didactic. La rândul său, copiii preșcolari sunt implicați atât în procesul de predare, de învățare și de evaluare, iar disciplina devine autodisciplină a muncii și interesului, asigurată de satisfacția cooperării.

Aplicație: „Diagrama Venn” - Tema: „Personaje de poveste”

Pe tema „Personaje de poveste” se va exersa metoda „diagrama Venn”. Astfel se folosesc două cercuri în care se trec personaje din două povești iar în zona de intersecție a cercurilor se notează asemănările personajelor. De exemplu: Scufița Roșie (personaje de poveste: Scufița Roșie, bunica, lupul, vânătorul, mama) și Albă ca Zăpada (personaje de poveste: Albă ca Zăpada, mama vitregă, piticii, vânătorul, prințul). Asemănări: personaje pozitive și negative, formula de început și de sfârșit, pădurea, vânătorul. Dimensiunile cercurilor vor fi diferite pentru a oferi posibilitatea exprimării fiecărui membru al grupului. În final se analizează avantajele, utilitatea metodei și implicațiile educaționale ale acesteia.

Activități integrate centrate pe copil în educația preșcolară

Virtuțile activităților integrate. Clasificarea metodelor interactive de grup:

- metode de predare învățare

- metode de fixare, consolidare și evaluare
- metode de creativitate
- metode de rezolvare de probleme
- metode de cercetare în grup

Metode de predare-învățare

Tehnica Lotus - metodă de predare - învățare

Descrierea tehnicii Lotus - Este o modalitate interactivă de lucru în grup care oferă posibilitatea stabilirii de relații între noțiuni pe baza unei teme principale din care derivă alte opt teme.

Obiective – stimularea inteligențelor multiple și a potențialului creativ în activități individuale și în grupe teme din domenii diferite.

Etape 1. construirea schemei/ diagramei tehnicii de lucru;

2. plasarea temei principale în mijlocul schemei grafice;

3. grupul de copii se gândește la conținuturile/ideile/cunostințelor legate de tema principală;

4. abordarea celor opt teme principale pentru cadranele libere;

5. stabilirea în grupuri mici de noi legături/relații/conexiuni pentru aceste opt teme și trecerea lor în diagrama;

6. prezentarea rezultatelor muncii în grup, analiza produselor. aprecierea în mod evaluativ, sublinierea ideilor noi.

Aplicație: „Litere, cuvinte” – joc didactic

Pe un fond muzical stimulativ participanții, timp de 5 minute cooperează, dialoghează între ei și cu formatorul despre 8 idei secundare desprinse din tema centrală exprimată. Ajunși la un consens participanții enumeră ideile secundare ce vor fi scrise în diagrama desfășurată pe flipchart.

Au fost alese literele: A, B, C, D, E, F, G, H.

Colectivul se împarte în 8 grupe. Ideile secundare (literele: A, B, C, D, E, F, G, H.) devin teme centrale. Grupele dezvoltă ideile independente având ca sarcină să deseneze imagini a 8 obiecte care încep cu sunetul corespunzător literei, pe o filă de dicționar conform diagramei Lotus.

Grupele își prezintă pe rând propria diagramă (filă de dicționar). Dacă vor fi diagrame incomplete sau greșit completate se vor supune dezbaterii tuturor grupurilor pentru a finaliza sarcina.

Participanții vor explica cum au colaborat, ce greutăți au întâmpinat, vor face propuneri de îmbunătățire a colaborării în grup.

Abordare integrată prin metoda „Cubul”.

(tipuri de inteligențe dominante, exemple de sarcini)

- *Cubul* stimulează operațiile gândirii, determinând dezvoltarea capacității copiilor de implicare asumată în înțelegerea unui conținut informațional. Pe laturile unui cub din hârtie apar instrucțiunile: descrie, compară, asociază, analizează, aplică, argumentează. După modelul aruncării zarurilor, copiii vor rezolva sarcina indicată de fațeta cubului rezultată în urma demersului său. Ceilalți rețin răspunsurile și pot interveni cu sugestii.

Cubul - Strategie de predare – învățare ce urmărește un algoritm ce vizează descrierea, comparația, asocierea, analizarea, aplicarea, argumentarea atunci când se dorește explorarea unui subiect nou sau unul cunoscut pentru a fi îmbogățit cu noi cunoștințe sau a unei situații privite din mai multe perspective.

Etape – se formează grupuri de 4-5 copii

- fiecare copil din grup interpretează un rol în funcție de sarcina primită (rostogolici, istețul, știe tot, umoristul, cronometrul)
- copiii rezolvă sarcina individual într-un timp dat
- prezintă pe rând răspunsul formulat

Aplicație cu tema: „*Cubul prietenilor*”

1. Spune ce-ți place și ce nu-ți place la prietenii tăi.
2. Descrie doi prieteni.
3. Compară două perechi de prieteni.
4. Asociază relațiile lor cu relațiile unor personaje din desene animate.
5. Analizează comportamentele prietenilor tăi.
6. Gândește cum poți să păstrezi relațiile de prietenie.

Evaluarea comportamentelor copiilor: „Ce am învățat!”

Metode de evaluare

Metode de fixare, consolidare și evaluare – prezentare generală a metodelor.

Specificitatea instrumentelor de evaluare a comportamentelor copiilor. Tehnici alternative de evaluare preșcolară

Evaluarea ne permite să ne pronunțăm “asupra stării unui fapt, proces la un anumit moment, din perspectiva informațiilor pe care la culegem cu ajutorul unui instrument care ne permite să măsurăm în raport cu o anumită normă la care ne raportăm” (Etienne Brunswic).

Strategia de evaluare denotă modul de integrare a acțiunii de evaluare (realizabilă prin operațiile de măsurare-apreciere-decizie) în structura de funcționare a activității didactice/educative. Conceptul de *strategie de evaluare* reflectă tendința de extindere a acțiunilor evaluative: de la verificările tradiționale la evaluarea proceselor și condițiilor de desfășurare a activității didactice, a situațiilor de instruire/învățare.

Fiind un proces multidimensional, se pot identifica, în funcție de criteriile alese, mai multe strategii/tipuri de evaluare:

1. Din punct de vedere al situațiilor de evaluare, putem identifica două strategii:

- ◆ *evaluare realizată în circumstanțe obișnuite*, bazată pe observarea activității elevilor;
- ◆ *evaluare specifică*, realizată în condiții special create ce presupune elaborarea și aplicarea unor probe, partenerii angajați în proces fiind conștienți de importanța demersurilor de verificare și apreciere întreprinse;

2. După funcția dominantă îndeplinită, putem identifica două strategii:

- ◆ *evaluare diagnostică* (se realizează o diagnoză descriptivă ce constă în localizarea lacunelor și erorilor în cunoștințe și abilități dar și a “punctelor forte” și o diagnoză etiologică care relevă cauzele care au generat neajunsurile constatate);
- ◆ *evaluare predictivă* prin care se urmărește prognozarea gradului în care elevii vor putea să răspundă pe viitor unui program de instruire;

3. După modul în care se integrează în desfășurarea procesului didactic, putem identifica trei strategii:

- ◆ *evaluare inițială*, realizată la începutul demersurilor instructiv-educative, pentru a stabili nivelul la care se situează elevii;
- ◆ *evaluare formativă*, care însoțește întregul parcurs didactic, organizând verificări sistematice în rândul tuturor elevilor din toată materia;
- ◆ *evaluarea sumativă*, care se realizează de obicei, la sfârșitul unei perioade mai lungi de instruire;

Prezentăm în continuare a analiză comparativă a celor trei strategii de evaluare, urmărind criteriile: scopul, principiul temporalității, obiectul, funcțiile, modalitățile de realizare, avantajele, dezavantajele și notarea:

- Scopul urmărit

- Evaluarea inițială:
 - identifică nivelul achizițiilor inițiale ale elevilor în termeni de cunoștințe, competențe și abilități, în scopul asigurării premiselor atingerii obiectivelor propuse pentru etapa imediat următoare;
 - “este indispensabilă pentru a stabili dacă subiecții dispun de pregătirea necesare creării de premise favorabile unei noi învățări” (Ioan Cerghit, 2002).
 - Evaluarea formativă:
 - urmărește dacă obiectivele concrete propuse au fost atinse și permite continuarea demersului pedagogic spre obiective mai complexe; “Unicul scop al evaluării formative este să identifice situațiile în care întâmpină elevul o dificultate, în ce constă aceasta și să-l informeze” (De Landsheere, 1975), atât pe el cât și pe profesor.
 - Evaluarea sumativă:
 - stabilește gradul în care au fost atinse finalitățile generale propuse (fie dobândirea unei atitudini sau a unei capacități), comparându-i pe elevi între ei (interpretare normativă), ori comparând performanțele manifestate de fiecare cu performanțele așteptate (interpretarea criterială).
- Principiul temporalității
- Evaluarea inițială:
 - se efectuează la începutul unui program de instruire (ciclu de învățământ, an școlar, semestru, începutul unui capitol și chiar al unei lecții).
 - Evaluarea formativă:
 - axată pe proces și internă, se face pe parcursul învățării;
 - frecventă, la sfârșitul fiecărei unități de studiu.
 - Evaluarea sumativă:
 - este finală și de regulă externă, având loc după învățare;
 - regroupează mai multe unități de studiu, face bilanțul.
- Obiectul evaluării
- Evaluarea inițială:
 - este interesată de “acele cunoștințe și capacități care reprezintă premise pentru asimilarea noilor conținuturi și formarea altor competențe” (I. T. Radu), premise “cognitive și atitudinale” capacități, interese, motivații), necesare integrării în activitatea următoare.
 - Evaluarea formativă:
 - vizează cunoștințele, competențele și metodologiile în raport cu o normă prestabilită, dar și cu o sarcină mai complexă de învățări ulterioare despre care elevul își face o reprezentare” (I. T. Radu);
 - se extinde și asupra procesului realizat.
 - Evaluarea sumativă:
 - “se concentrează mai ales asupra elementelor de permanență ale aplicării unor cunoștințe de bază, ale demonstrării unor abilități importante dobândite de elevi într-o perioadă mai lungă de instruire” (S.N.E.E.)
- Funcții îndeplinite
- Evaluarea inițială:
 - funcție diagnostică;
 - funcție prognostică.
 - Evaluarea formativă:
 - “funcție de constatare a rezultatelor și de sprijinire continuă a elevilor” (I.T.Radu);

- funcție de feed-back;
- funcție de corectare a greșelilor și ameliorare și reglare a procesului;
- funcție motivațională.
- Evaluarea sumativă:
 - funcție de constatare și verificare a rezultatelor;
 - funcție de clasificare;
 - funcția de comunicare a rezultatelor;
 - funcție de certificare a nivelului de cunoștințe și abilități;
 - funcție de selecție;
 - funcție de orientare școlară și profesională.
- Modalități de realizare
 - Evaluarea inițială:
 - harta conceptuală;
 - investigația;
 - chestionarul;
 - testele.
 - Evaluarea formativă:
 - observare curentă a comportamentului școlar al elevului;
 - fișe de lucru;
 - examinări orale;
 - tehnica 3-2-1;
 - metode R.A.I.;
 - probe de autoevaluare.
 - Evaluarea sumativă:
 - examene (susținute prin rezolvarea unor probe scrise, orale sau practice);
 - portofoliul;
 - proiectul.
- Avantajele
 - Evaluarea inițială:
 - oferă profesorului cât și elevului posibilitatea de a avea o reprezentare cât mai exactă a situației existente (potențialul de învățare al studenților, lacunele ce trebuie completate și remediate) și a formula cerințele următoare;
 - pe baza informațiilor evaluării inițiale se planifică demersul pedagogic imediat următor și eventual a unor programe de recuperare.
 - Evaluarea formativă:
 - permite elevului să-și remedieze erorile și lacunele imediat după apariția ei și înainte de declanșarea unui proces cumulativ;
 - oferă un feed-back rapid, reglând din mers procesul;
 - este orientată spre ajutorul pedagogic imediat;
 - oferă posibilitatea tratării diferențiate (I. Cerghit);
 - dezvoltă capacitatea de autoevaluare la elevi;
 - reduce timpul destinat actelor evaluative ample, sporindu-l pe cel destinat învățării;
 - sesizează punctele critice în învățare.
 - Evaluarea sumativă:
 - rezultatele constatate pot fi folosite pentru preîntâmpinarea greșelilor la alte serii de cursanți;
 - permite aprecieri cu privire la prestația profesorilor, a calității proceselor de instruire, a proramelor de studii;

- oferă o recunoaștere socială a meritelor.

➤ Dezavantajele

- Evaluarea inițială:
 - nu permite o apreciere globală a performanțelor elevului și nici realizarea unei ierarhii;
 - nu-și propune și nici nu poate să determine cauzele existenței lacunelor în sistemul cognitiv al elevului.
- Evaluarea formativă:
 - “aplicarea acestei strategii de evaluare, foarte pretențioasă, necesită o organizare riguroasă a predării, competență în precizarea obiectivelor, în stabilirea sarcinilor, în alegerea tehnicilor de evaluare” (Ioan. Cerghit);
 - “recursul la evaluarea formativă este testul unei pedagogii a rigorii, a lucidității și a eficienței” (I. Cerghit).
- Evaluarea sumativă:
 - nu oferă suficiente informații sistematice și complete despre măsura în care elevii și-au însușit conținutul predat și nici dacă un elev stăpânește toate conținuturile esențiale predate;
 - are efecte reduse pentru ameliorarea/reglarea și remedierea lacunelor, efectele resimțindu-se după o perioadă mai îndelungată, de regulă, pentru seriile viitoare;
 - deplasează motivația elevilor către obținerea unui rang mai înalt în ierarhia grupului, punând accent pe competiție;
 - nu favorizează dezvoltarea capacității de autoevaluare la elevi;
 - nu oferă o radiografie a dificultăților în învățare;
 - generează stres, teamă, anxietate.

➤ Din punct de vedere al notării

- Evaluarea inițială:
 - nu își propune aprecierea performanțelor globale ale elevilor și nici ierarhizarea lor.
- Evaluarea formativă:
 - “*Acest tip de evaluare nu se exprimă în note și cu atât mai puțin în scoruri.*” (I. T. Radu)
 - nu realizează ierarhii și clasificări între elevi;
 - oferă premise pentru notare.
- Evaluarea sumativă:
 - Evaluarea sumativă se traduce printr-un scor... Prin scor desemnăm rezultatele obiective obținute în urma unui test sau a oricărei alte forme de evaluare prin adunare sau scădere de puncte după reguli fixe.
 - constată performanțele și clasifică (ierarhizează) elevii în funcție de acestea.

4. După autorul care efectuează evaluarea, putem identifica trei strategii:

- ◆ *evaluare internă*, întreprinsă de aceeași persoană/instituție care este direct implicată și a condus activitatea de învățare (de exemplu, învățătorul sau profesorul clasei);
- ◆ *evaluarea externă*, realizată de o altă persoană/instituție, alta decât cea care a asigurat derularea predării și învățării;
- ◆ *autoevaluare*, efectuată de subiectul însuși asupra propriului progres;

5. Nu este mai puțin importantă nici departajarea ce se face între:

- ◆ *evaluarea preponderent pedagogică*, vizând în esență ceea ce subiecții au asimilat, ceea ce știu să facă și ce capacități și trăsături și-au format;

♦ *evaluarea preponderent psihologică*, privind funcțiile psihice implicate în activitatea de învățare. Evaluările psihologice vizează aptitudinea subiectului de a învăța, adică ceea ce poate să facă;

6. După obiectul evaluării:

- ♦ *evaluarea procesului de învățare* (atât a achizițiilor cât și a procesului în sine);
- ♦ *evaluarea performanțelor* (realizate individual, în grup sau de către grup);
- ♦ *evaluarea a ceea ce s-a învățat în școală sau a ceea ce s-a învățat în afara școlii;*

7. După accentul pus pe proces sau pe sistem:

- ♦ *evaluarea de proces* – se referă la performanțele elevilor;
- ♦ *evaluarea de sistem* – accentul se pune pe sistemul în care se desfășoară procesul de învățământ;

8. După domeniu:

- ♦ *evaluarea în domeniul psihomotor* (capacități, aptitudini, deprinderi);
- ♦ *evaluarea în domeniul socio-afectiv* (atitudini);
- ♦ *evaluarea în domeniul cognitiv* (cunoștințe);

9. După modul în care pot sau nu pot fi cuantificate rezultatele:

- ♦ *evaluare cantitativă* – rezultatele sunt cuantificabile în funcție de un punctaj;
- ♦ *evaluare calitativă* – la care rezultatele nu pot fi măsurate prin cuantificare;

10. Evaluarea este realizată întotdeauna cu un anumit *scop*. Diversitatea situațiilor educative, precum și spectrul larg de obiective presupun aplicarea unor variate strategii de evaluare, în unele cazuri apare necesitatea de a compara performanțele elevilor; în altele - de a determina nivelul achizițiilor elevului în raport cu un obiectiv fixat. Există situații în care se impune identificarea abilității elevilor de a executa acțiuni necesare pentru rezolvarea unei probleme specifice; în alte situații se urmărește obținerea unor informații generale despre performanțe în contextul dezvoltării preconizate și al devierilor posibile. În sfârșit, profesorul are nevoie de o înțelegere amplă, cuprinzătoare a comportamentului elevului.

11. *Evaluarea formativă* promovează un nou demers în cadrul căruia “interesează din ce în ce mai mult progresul elevului în timp, în raport cu obiectivele pedagogice dinainte definite.” Dezvoltându-se pe terenul inovației pedagogice, evaluarea formativă sprijină realizarea unei pedagogii diferențiate care “permite o reglare interactivă” în cadrul căreia “formatorul nu mai e interesat numai de rezultat, ci și de procesul care conduce la acest rezultat.”

Dezvoltând interesul pentru autoevaluare, noțiunea de *evaluare* se transformă:

Evaluarea formativă —→ *Evaluarea formatoare*

12. *Evaluarea tradițională* tinde să fie tot mai mult înlocuită cu *evaluarea alternativă, dialogată*, (“dialogical evaluation”)

Iată care sunt diferențele dintre cele două modele de evaluare, adaptate la nivelul învățământului:

➤ *Evaluarea tradițională*

- este o căutare a obiectivității și a modalităților științifice de evaluare cu proceduri standard. Accentul se pune pe *profesorul-evaluator*.
- este interesată mai mult de măsurarea *aspectelor cantitative*. Aspectele calitative fiind dificil de măsurat tind să fie ignorate.
- are un grad înalt de *control managerial* al procesului de evaluare de către evaluator, singurul care pune întrebările. Ceilalți participanți care sunt afectați de constatările evaluării au o influență slabă în procesul evaluării și anume în a formula întrebările care pot fi puse, în a-și exprima părerea despre modalitățile de evaluare ori să discute cu profesorul despre concluziile la care acesta a ajuns. Elevul nu e direct implicat în procesul de evaluare. El e exterior acestuia prin

faptul că se supune intervenției profesorului. Acesta este cel care vine cu propunerea: când, cum și ce se evaluează.

- nu exista o cooperare între evaluator și elev privind modalitățile de evaluare; din acest motiv profesorul evaluator poate fi perceput negativ.

➤ Evaluarea dialogată

- este privită ca parte integrantă a procesului de dezvoltare și schimbare și implică *judecata reflexivă*
- este centrată pe dialog, *pe cercetarea calitativă* mai mult decât pe măsurarea cantitativă; folosește mai puțin metodele formale.
- funcția principală este de *energizare din interior* a procesului, depășind concepția prin care evaluarea este un proces de control care acționează din exteriorul procesului de învățare. Se pleacă de la ideea că fiecare este unic, având propriul stil de lucru, diferite modalități de percepție, gândire și acțiune. Elevul participă *activ* la procesul de evaluare. Negocierea și consensul constituie elemente importante, iar profesorul discută cu elevii rezultatele și le face recomandări.
- rolul evaluatorului este cel de *facilitator* din interior al procesului de învățare mai mult decât un observator neutru. El ușurează învățarea și evaluarea, plecând de la premiza ca evaluarea îndeplinește funcții mai degrabă de ameliorare și de corectare decât de sancționare și de speculare a greșelilor.

13. Metode de evaluare: metoda orală, metoda scrisă, metoda practică, evaluarea asistată de calculator, alte metode (observarea; referatul; eseul; fișa de evaluare; chestionarul; investigația; proiectul; portofoliul; disertația/lucrarea de diplomă).

Aplicație metoda *Ciorchinele* – tema: „Pădurea”

• *Ciorchinele* evidențiază modalitatea prin care copiii sesizează legăturile dintre idei, conexiunile și asociațiile dintre elementele care susțin un concept sau noțiune. Procedura presupune așezarea în mijlocul tablei a unui desen, apoi se adaugă alte desene derivate. Se continuă în același fel la nivelul doi și așa mai departe, iar schema ia forma unei ciorchine.

Etape:

- Se scrie un cuvânt sau se desenează un obiect în mijlocul sau în partea de sus a tablei / foaie de hârtie
 - Copiii, individual sau în grupuri mici, emit idei prin cuvinte sau desene legate de tema dată
 - Se fac conexiuni, de la titlu la lucrările copiilor, acestea se pot face cu linii trasate de la nucleu la contribuțiile copiilor sau a grupurilor
 - Este bine ca tema propusă să fie cunoscută copiilor, mai ales când se realizează individual
- Exercițiu cu tema: „Pădurea”. Gândiți-vă la cuvintele care vă vin în minte când roștiți cuvântul „Pădure”.

Participantul nr.1: Pădure: copaci, răcoare, restaurant, animale, păsări

Participantul nr.2: Pădure: pădurar, cabană, vile, oxigen, vânător

Participantul nr.3: Pădure: cort, umbră, brad, veveriță, ciripit, animale

Participantul nr.4: Pădure: izvor, foc, poluare, crengi, lemn

Prezentați colegului pereche ciorchinele. Completați ciorchinele cu informațiile aflate de la partenerul pereche. Din experiența practică s-a constatat că cei doi resping informațiile greșite și nu le transferă în propriul ciorchine aducând argumente care nu întotdeauna sunt acceptate. Alteori la sugestia partenerului pereche elimină propria idee.

Cuvinte respinse:

Participantul nr.1: vile

Participantul nr.2: restaurant

Participantul nr.3: poluare, foc

Participantul nr.4: cort, veveriță, ciripit

Activitate frontală: se completează ciorchinele pe foia de flipchart

Metode de stimulare a creativității

Stimularea creativității în cadrul activităților centrate pe copil

Motto: *"In viitorul apropiat și îndepărtat, întrecerea între statele lumii se va face numai pe tărâmul creației cu finalitate pașnică, inaugurând astfel un nou tip de erou, cel al creației științifice, tehnice, artistice sau de alt fel."* (Ch.Garfield - "The Heroes of American Business", 1986.)

Termenul de creativitate a apărut abia în 1938. În dicționarul de psihologie a început să fie prezent după 1960.

Există sute de definiții ale creativității, care, în linii generale, o desemnează ca fiind capacitatea de a elabora ceva nou și original în cele mai diferite forme, în grade variate și în orice sferă de activitate.

Trăsăturile creativității:

- originalitate;
- noutate;
- productivitate;
- eficiență;
- utilitate.

Criterii de apreciere a creativității:

- performanța creatoare;
- procesul creator;
- persoana creatoare;
- potențialul creativ;
- mediul.

Formele creativității:

- planul de desfășurare:
 - individuală;
 - colectivă;
 - socială;
- conținutul activității:
 - științifică;
 - tehnică;
 - literară;
 - economică.

Etapele procesului creativ:

1) Prepararea sau pregătirea - formularea de ipoteze, strângerea materialului informațional relevant și la zi, formularea problemei și definirea ei (specific creativității este anticiparea dificultăților viitoare sau formularea de probleme ale viitorului).

2) Incubația sau germinarea ideilor - se referă la interacțiune între cunoștințele vechi și cele noi, pe un fond preconștient.

3) Iluminarea - momentul cheie al creației - cu o durată de ordinul secundelor sau al minutelor, marchează apariția ideilor. Un rol important îl au afectivitatea și subconștientul.

4) Verificarea ideilor sau soluțiilor apărute în faza precedentă constă în validarea sau înfruntarea acestora pe bază de experimente.

Niveluri de creativități:

- a) nivel al creativității expresive (întâlnit la orice om normal, în copilărie);
- b) nivel al creativității productive;
- c) nivel al creativității inovative;
- d) nivel al creativității inventive;

e) nivel al creativității emergente (talent, geniu).

Aplicație metoda: „Brainstorming”

- *Brainstorming* vizează participarea activă a tuturor membrilor grupului la dezbaterăa unei teme. Copiii sunt solicitați să emită rapid idei cât mai divergente, fanteziste, fără nici un fel de cenzură, pe marginea unei situații-problemă. Acestea sunt înregistrate, după care urmează o pauză pentru analiza și percepția lor de către grup. În continuare, sunt grupate după diferite criterii și sunt dezbătute, analizate, argumentate, până la conturarea unui punct de vedere oarecum unitar.

Brainstorming sau „evaluarea amânată” ori „furtuna de creiere” este o metodă interactivă de dezvoltare de idei noi ce rezultă din discuțiile purtate între mai mulți participanți, în cadrul căreia fiecare vine cu o mulțime de sugestii. Rezultatul acestor discuții se soldează cu alegerea celei mai bune soluții de rezolvare a situației dezbătute.

Metoda „asaltului de idei” sau „cascada ideilor” are drept scop emiterea unui număr cât mai mare de soluții, de idei, privind modul de rezolvare al unei probleme, în speranța că, prin combinarea lor se va obține soluția optimă. Calea de obținere a acestor idei este aceea a stimulării creativității în cadrul grupului de copii, într-o atmosferă lipsită de critică, neînhibitoare, rezultat al amânării momentului evaluării. Altfel spus, participanții sunt eliberați de orice constrângeri, comunică fără teama că vor spune ceva greșit sau nepotrivit, care va fi apreciat ca atare de către ceilalți participanți. Interesul metodei este acela de a da frâu liber imaginației, a ideilor neobișnuite și originale, a părerilor neconvenționale, provocând o reacție în lanț, constructivă, de creare a „ideilor pe idei.” În acest sens, o idee sau o sugestie, aparent fără legătură cu problema în discuție, poate oferi premise apariției altor idei din partea celorlalți participanți.

Pentru reușita aplicării acestei metode de stimulare a activismului creator al copiilor, trebuie respectate anumite reguli:

- cunoașterea problemei pusă în discuție și a necesității soluționării ei, pe baza expunerii clare și concise din partea moderatorului discuției;
- asigurarea unui loc corespunzător (fără zgomot), spațios, luminos, menit să creeze o atmosferă stimulativă, propice descătușării ideilor;
- admiterea și chiar încurajarea formulării de idei oricât de neobișnuite, îndrăznețe, lăsând frâu liber imaginației participanților, spontaneității și creativității;
- în prima fază, accentul este pus pe cantitate, pe formularea de cât mai multe variante de răspuns și cât mai diverse;
- înregistrarea discretă, exactă și completă a discuțiilor de către o persoană desemnată special să îndeplinească acest rol (sau pe bandă), fără a stânjeni participanții sau derularea discuției;
- valorificarea ideilor ce provin după perioada de „incubație” într-o nouă sesiune, a doua zi participanții putându-se reîntâlni;

În derularea corectă și antrenantă a metodei prezentate, sunt necesare respectarea etapelor de aplicare. Etapa de pregătire cuprinde faza de investigare și de selecție a membrilor grupului creativ, faza de antrenament creativ, faza de pregătire a ședințelor de lucru. Etapa productivă, de emitere de alternative creative cuprinde stabilirea temei de lucru, a problemelor de dezbătut, faza de soluționare a subproblemelor formulate, faza de culegere a ideilor suplimentare, necesare continuării demersului creativ. Etapa selecției ideilor emise, care favorizează gândirea critică determină faza analizei listei de idei emise până în acel moment, faza evaluării critice și a optării pentru soluția finală.

Avantajele utilizării metodei brainstorming-ului sunt multiple. Dintre acestea enumerăm: obținerea rapidă și ușoară a ideilor noi și a soluțiilor rezolvatoare, costurile reduse necesare folosirii metodei, aplicabilitatea largă, aproape în toate domeniile, stimulează participarea activă și creează posibilitatea contagiunii ideilor, dezvoltă creativitatea,

spontaneitatea, încrederea în sine prin procesul evaluării amânate, dezvoltă abilitatea de a comunica și a lucra în echipă.

Exercițiu - Joc didactic, pe grupe: „În lumea silabelor”

Sarcina didactică este „Găsește cuvinte cu o singură silabă al cărui sunet inițial este „s”.

Se formează 2 grupuri brainstorming omogene. Unui grup i se dau imagini din care să selecteze doar pe cele a căror denumire începe cu sunetul „s”, iar celălalt grup să enumere cuvinte cu o singură silabă (monosilabile) al cărui sunet inițial este „s”. Exemplu: sac, suc, sec, spic, sar, sap, stai, stop etc.

Varianta a II-a. Transformați cuvintele cu o singură silabă în cuvinte cu 2 silabe: sac-sacul, suc- suncul, stop-stopul.

Varianta a III-a . Transformați cuvintele cu o singură silabă în cuvinte cu sens micșorat (diminutiv). Sac-săculeț, suc-suculeț etc.

Aplicație metoda „Philips 6/6”

- *Philips 6/6* are în vedere implicarea tuturor participanților la analiza și dezbaterăa unei teme. Fiecare grup are câte 6 membri și se implică 6 minute, după care raportorul (secretarul) sintetizează discuțiile într-un inventar de probleme. Se aranjează sub formula „atelier”, pornind de la o prezentare generală de început a unei teme, care se dezbate pe grupe, iar apoi se prezintă tuturor concluziile fiecărei grupe.

Obiective: Stimularea creativității individuale și de grup prin emiterea de idei de către 6 membrii timp de 6 minute pentru rezolvarea unei sarcini, probleme, teme puse în dezbateră.

Beneficii:

- metoda Philips permite realizarea obiectivelor, cadrul didactic respectând principiul instruirii diferențiate, și tipul de inteligență dominant;
- se obțin soluții multiple în 6 minute pe căi variate: atât cu material concret, dar și fără material;
- implică individul în grup și grupul în colectiv pentru sinteza ideilor utilizând forme variate de organizare a colectivului;
- stimulează creativitatea individuală și de grup.

Joc-exercițiu, pe grupe: „Ce știi despre primăvară?”

Obiectiv – Activizarea vocabularului în cadrul jocului-exercițiu prin metoda Philips 6/6.

Se constituie grupuri de câte 6. Se alege un lider al grupului și un copil „mesager”.

Cerințe pentru:

- copilul-mesager: reține ideile fiecărui copil din grup
- copilul-lider: comunică rezultatele grupului

Sarcina didactică: găsiți un cuvânt potrivit pentru anotimpul primăvara. Fiecare membru al grupului spune câte un cuvânt asociat anotimpului primăvara în 6 minute.

Lider grup 1	Lider grup 2	Lider grup 3
- se topește - încolțește - înmugurește - înverzește - înflorește - încălzește	- ghiocei - zăpadă (topită) - vioarel - tîmăioară - mărțișor - cais	- flori - fluturi - albine - rîndunele - cocori - berze

Se analizează cuvintele fiecărui grup, decid dacă sunt potrivite apoi se prezintă tabelul sintetic.

- se topește zăpada;
- înmugurește pomul;

- înflorește grădina;
- ies ghiociei, etc

Metode creative de grup pentru copilul de 2-6/7 ani

Metode de cercetare în grup

Caracteristici ale metodelor de cercetare în grup

Metode de cercetare în grup:

- Tema sau proiectul de cercetare în grup;
- Experimentul pe echipe;
- Portofoliul de grup.

Aplicație metoda „Reportajul”

Definiție: este o strategie care utilizează informații despre situații și evenimente specifice preșcolarilor.

Obiectiv: dezvoltarea capacității de a transmite informații despre un eveniment, un fapt, o situație pentru a determina pe ascultător să înțeleagă cursul real al evenimentului prezentat.

Etape:

1. Identificarea evenimentului
2. Culegerea informațiilor
3. Selectarea informațiilor culese
4. Elaborarea unui plan
5. Redactarea textului

Exercițiu pe grupe cu tema: „Ziua grădiniței”

Evenimentul, faptul – pentru a fi subiect de reportaj trebuie să aibă calități jurnalistice: să fie de actualitate, să fie din realitatea apropiată a receptorului (încinta grădiniței), să aibă caracter neobișnuit (are invitați artiști de circ), să capteze interesul (captează prin dresajul animalelor), efectul reportajului (implicare emoțională). În cadrul acestei metode fiecare grup va trebui să redacteze textul unui reportaj cu tema propusă.

În elaborarea reportajului se vor avea în vedere următoarele etape: identificarea evenimentului, culegerea informațiilor, selectarea informațiilor culese, elaborarea unui plan, redactarea textului. Participanții vor fi ghidați în realizarea sarcinii de lucru, oferindu-le ca exemplu un text al unui reportaj: *„Armonie de culoare, muzică și poezie în Expoziția spectacol: „Cu mască, fără mască”. Marți, 22 mai 2010 la Grădinița „Prichindeii” a avut loc un eveniment inedit: expoziția – spectacol „Cu mască, fără mască”. Într-o armonie de culori și sunet, copii - „actori” au prezentat un spectacol program de divertisment, muzică, poezie, dans, pantomimă. De atâta dans „băbuța” și „șoricelul” și-au „pierdut” măștile spre amuzamentul spectatorilor. Spectacolul a fost răsplătit cu ropote de aplauze. Organizatorii au mulțumit tuturor pentru participarea la reușita spectacolului. Așteptăm cât mai des asemenea evenimente!”*

Demersuri în realizarea reportajului:

- ascultarea și prezentarea de către fiecare reporter(din echipă) a ceea ce a văzut, a auzit, a simțit în timpul spectacolului.
- formalarea unor seturi de întrebări de către formator care să vizeze ce au văzut, ce au auzit, ce au simțit copiii- reporteri.

Modalități interactive de dezvoltare a gândirii logice și rezolvarea de probleme la copilul de 2-6/7 ani

Specificul metodelor de rezolvare de probleme

Învățarea prin rezolvare de probleme (problem-solving) este o variantă a euristicii, o altă modalitate, mai complexă, de aplicare a teoriei învățării prin descoperire. Sensul principal al aplicării acestei metodologii este de a încuraja activitatea mintală a elevilor, de a provoca

facultatea de combinare (asociere) și de a dezvolta invenția și creativitatea. Rezolvarea de probleme și creativitatea reprezentând, după D. P. Ausubel, culmi ale performanței cognitive (1981, p. 592). Rezolvarea de probleme ar fi, în opinia aceluiași autor, un fel de învățare prin descoperire complexă – situată în ierarhia comportamentală deasupra aplicațiilor de rutină a unor propoziții de-a gata și mai jos de creativitate (Ausubel, 1981, p.252)

Blocaje ale rezolvării de probleme:

- Centrarea pe soluții și judecăți premature. Într-adevăr, într-o activitate de grup mai ales, suntem atât de legați de acest obiectiv (de rezolvare a problemei, de oferire a soluției), încât putem omite varianta, practic extrem de extinsă, de rezolvări parțiale sau complete. Tendința de a ne opri la prima soluție aparent posibilă și închiderea astfel a problemei sunt factori gravi de inhibare a creativității. Desigur că acest aspect trebuie să aibă o pondere eficace în activitatea propriu-zisă deoarece la fel de negativă e cealaltă extremă: cea de a stăruii în căutarea soluțiilor mai mult decât recomandă problema în sine – este vorba despre o căutare care, departe de a îmbogăți persoana, o împinge într-un exercițiu steril.
- Transferul de situație și folosirea unui limbaj neadecvat. De obicei, se caracterizează printr-o sintagmă de tipul „am încercat deja calea aceasta”, omițându-se noile elemente oferite de timpul trecut până la această etapă, elemente ce ar putea să contribuie la potențarea fenomenului într-o direcție pe care evoluția sa nu o prevede în etapa anterioară. De asemenea, folosirea unui limbaj nepotrivit poate fi o piedică în metoda rezolvării creative de probleme.

Aplicație metoda „Sudiu de caz”

- „*Studiul de caz*” este o metodă de explorare directă care stimulează „gândirea și creativitatea” determinând copiii să analizeze și să compare situații, să caute și să dezvolte soluții pentru probleme reale.

Obiectivul urmărit: exersarea capacității de a decide și a soluționa situații – problemă existente în viața reală.

Această metodă oferă posibilitatea afirmării libere a opiniilor, dar și alegerea soluției optim după dezbaterea lor. Studiul de caz parcurge mai multe etape:

1. Selectarea cazului
2. Expunerea cazului
3. Dezbaterea cazului de către participanți și formularea diagnosticului
4. Stabilirea variantelor de soluționare
5. Compararea rezultatelor de rezolvare
6. Alegerea soluției
7. Evaluarea

Atelier de lucru cu tema: „Copacul din curtea grădiniței”

După împărțirea pe grupe se expune cazul: Observarea copacului din curtea grădiniței pe parcursul celor patru anotimpuri în scopul recunoașterii și descrierii anumitor schimbări și transformări survenite în funcție de anotimp permite prelucrarea datelor esențiale. „*Copacul din curtea grădiniței este bolnav. Se usucă din ce în ce mai mult. Ce se poate face pentru el?*”

Urmează dezbaterile cazului de către cursanți, facilitând discuțiile prin întrebări tematice: *Ce s-a observat în această primăvară?, Ce s-a întâmplat cu crengile uscate?, Din ce cauză s-au mai uscat și alte crengi către sfârșitul primăverii?*

Analiza detaliată, argumentată a cazului conduce la descoperirea cauzelor, de exemplu:

Cum a fost îngrijit până acum?	Din ce cauză este bolnav copacul?	Dacă a fost îngrijit, cum este acum copacul?
- i-au fost tăiate crengile uscate - a fost udat	- nu are multă apă - a înghețat în timpul iernii - apa de ploaie este poluată	- are crengi verzi, dar sunt mai puține - este trist

- a fost curățat de omizi	- este bătrân	- i se usucă mereu frunzele și crengile
- a fost săpat în jurul lui	-are insecte sub coajă	

Următoarea etapă a metodei este stabilirea variantelor de soluționare: „Cum putem ajuta copacul?”. Apoi urmează compararea variantelor de rezolvare: „De ce credeți că soluția x este corectă/bună?”. Ultima etapă este alegerea soluției.

Aplicație metodei „Minicazurile”

Definiție - tehnica prin care copiii identifică și prezintă situații pozitive sau negative din mediul în care trăiesc.

Obiective: să identifice o situație problemă
să compare diferite situații reale
să descopere alternative de rezolvare

Etape se vor forma grupuri de câte 4 copii

1. se comunică sarcina de lucru prin identificarea unei situații problemă
2. activitate în grupuri-copiii discută și elaborează minicazurile în grupuri
3. activitate frontală-se prezintă fiecare minicaz al grupului de către un raportor
4. alegerea unui minicaz din cele prezentate.
5. formularea unor decizii – timp de 5 minute fiecare lider va prezenta decizia grupului găsind răspunsul la întrebarea: – Ce ai face în aceasta situație?
6. activitate frontală de discuție asupra deciziilor

Exercițiu de grup – Situația problemă: „Lipsa umbrei și răcoarei din curte”

Se va prezenta cazul printr-o scurtă expunere: „Vrem să stăm mai mult afară. Este vară. În curtea grădiniței există un singur loc unde ne-am putea feri de razele soarelui, la umbra singurului copac din curte unde nu avem loc cu toții.”

Activitatea pe grupuri: se discută și se elaborează minicazurile în grupuri.

Exemplu:

Gr.1 – Am avea mai multă umbră dacă ar fi ai mulți pomi. Putem să plantăm mai mulți pomi dar până cresc ei, noi plecăm la școală.

Gr.2 – Pentru a avea umbră și răcoare am putea să cumpărăm umbrele mari de soare, dar noi nu avem bani.

Gr.3 – Pentru umbră am putea construi un umbrar, dar acesta nu are loc pentru că avem multe aparate de joc și nu știm dacă ne permite administratorul grădiniței.

Gr.4 – Există parc în apropierea grădiniței cu mulți pomi și umbră, dar sunt câini vagabonzi și spațiul este neecologizat

Gr.5 – Ne-am cumpăra pălării, dar nu se găsesc în magazin pentru toți.

Fiecare lider va prezenta decizia grupului său răspunzând la întrebarea: „Ce ai face în această situație?” Activitate frontală: se discută avantajele și dezavantajele fiecărei decizii.

Aplicație metoda „Diagrama cauză-efect” – etapele de realizare

Definiție - Diagrama cauză- efect oferă posibilitatea de a evidenția cauza și efectul unor procese, evenimente, fenomene, probleme etc.

Obiectiv – stimularea imaginației copiilor pentru rezolvarea problemei analizate din mai multe perspective.

Etape de realizare:

1. Impărțirea copiilor în grupe de lucru
2. Prezentarea problemei de discutat
3. Dezbaterea în grup
4. Construirea diagramei cauzelor și a efectului
5. Prezentarea muncii în grup

5. Concluzii - evaluare

Lucrul pe grupe cu tema: „Jocul cu mingea”

Etapele de realizare:

1. Împărțirea în grupe de lucru
 2. Prezentarea problemei de discutat. Exemplu: „Jocul cu mingea”. *„Într-o zi frumoasă de vară, doi prieteni buni, Ionuț și Marius, au ieșit afară cu mingea. N-au mers pe terenul de sport din apropiere unde era destul spațiu pentru joc, ci s-au îndreptat pe alea de lângă poarta casei. Copiii erau veseli, râdeau și pasau mingea de la unul la altul. Deodată mingea a trecut pe lângă Ionuț și a ajuns în stradă. Fără să se asigure, cu ochii îndreptați spre mingea, n-a văzut mașina roșie care venea cu viteză, decât atunci când era prea aproape de el. Așa a reușit să sară spre trotuar, însă și-a fracturat piciorul. Acum a ieșit de la spital. Din când în când îl vizitează prietenul său Marius.”*
 3. Dezbateră în grup
 4. Construirea diagramei cauzelor și a efectului se bazează pe următoarele întrebări: „Când?”, „Unde?”, „Cine?”, „De ce?”, „Ce?”, „Cum?”
 - Timpul – când se joacă nesupravegheat
 - Locul – pe stradă zonă interzisă
 - Personajul – Ionuț - un copil
 - Motivul – nerespectarea locului de joacă
 - Acțiunea – accidentarea
 - Modul – intenționat, prin pătrunderea pe spațiul carosabil al străzii, când strada era circulată
 - Efectul – imobilizarea copilului pe o perioadă lungă de timp
 5. Etapa prezentării muncii în grup
 6. Concluzii – evaluare
- Aplicând metoda într-o succesiune de întrebări și răspunsuri, participanții stabilesc cauza/efectele unui eveniment, interacțiunile unui fenomen.

Proiectarea integrată și stimularea grupurilor de lucru

Proiectarea, organizarea și desfășurarea activităților integrate, de tip interdisciplinar

Abordare interdisciplinară - acest tip modern de abordare didactică este eficientă prin modalitățile de desfășurare deosebit de atractive și prin atingerea mai multor obiective specifice în aceeași activitate. De fapt nu putem realiza absolut nici o activitate în afara limbajului, chiar și acele activități practice care solicită mai mult aspectele motorii sunt însoțite de explicații, îndrumări și repetate întrebări. Nici un tip de activitate umană nu poate fi desfășurat fără participarea vorbirii. Abordarea interdisciplinară oferă educatoarelor posibilitatea unei exersări a limbajului în situații foarte diverse. Nevoia de comunicare intervine ca instrument de cunoaștere a realității. Ca act al comunicării, vorbirea intervine permanent în cadrul acestor tipuri de activități și ca factor reglator, de aceea activitățile de exersare a vorbirii se pot realiza cu succes doar dacă se țin seama de anumite aspecte:

- integrarea acestor tipuri de activități în situații de învățare și exersare cât mai naturale și apropiate de experiența de viață a copiilor;
- utilizarea conștientă a limbajului oral care va conferi posibilitatea comunicării în mediul său social, dar și cu sine;
- crearea unor oportunități de comunicare orală cât mai diversificată, în situații diferite;
- achizițiile în domeniul limbajului oral se vor realiza ținându-se cont de faptul că fiecare copil are ritmul său propriu de învățare în funcție de mediul social din care provine, de nivelul individual de dezvoltare și de experiență;

- se vor evita excesele de orice fel care vor suprasolicita copiii și care pot duce la inhibiții nedorite;
- crearea unui climat favorabil exersării limbajului oral, fără apelare la atitudini negative față de actul comunicării, încurajând permanent succesul copiilor.

Activitățile interdisciplinare bine proiectate, cu obiective bine definite pot să ofere condiții pentru exersarea limbajului oral cu finalități pozitive din punct de vedere al procesului instructiv-educativ. În acest tip de activități jocul ocupă locul principal. Prin joc, copilul învață fără un efort substanțial, în ritmul și în elementul lui. Astfel se îmbină jocul cu cântecul și mișcarea într-o pedagogie dramatică în care elementele diferitelor discipline se combină și se îmbină armonios din care cel câștigat este copilul. O activitate de acest gen poate face un periplu în aceeași activitate prin toate disciplinele, în care elementele cunoscute se îmbină armonios cu elementele noi, iar învățarea se realizează fără un efort susținut din partea copiilor. Pare foarte tentant la prima vedere acest gen de activitate, însă numai la suprafață pentru că acest gen de activități presupun o pregătire judicioasă, fiecare pas trebuie bine gândit și necesită mijloace de învățământ diversificate. În cadrul unei astfel de activități copilul este pus în situații diferite, acționează direct cu obiectele, este pus în situații stimulative și problematice, activizarea efortului intelectual este permanent vizată, iar învățarea se realizează prin descoperire. Astfel actul de comunicare verbală este în prim plan realizându-se atât între educatoare și copii cât și între copii înșiși.

Evaluarea. Știm că, în grădiniță, nu există forme de apreciere prin calificative sau simboluri, așa cum se exprimă ele în toate celelalte momente ale organizării instituționale a învățământului. Acest lucru nu înseamnă că aprecierea copiilor în grădiniță lipsește. Oricum, aprecierea nu realizează clasificări și nici nu induce ideea de inegalitate referitoare la personalitatea copiilor. Dar evaluarea există, chiar dacă ea nu se manifestă sub formă de înregistrare scriptică, în catalog și nu realizează clasificări ori ierarhii. Mai mult, o apreciere este necesară, chiar și pentru faptul că fiecare părinte își întâmpină zilnic copilul cu întrebarea „cum a fost astăzi?”. O evaluare eficientă și corectă trebuie să stabilească dacă au fost atinse obiectivele (curriculare, ale modulului, al temei etc.); să orienteze copiii în luarea celor mai bune decizii privind propriul demers educațional; să ajute educatoarele să-și evalueze propriul demers; să furnizeze un feedback util părinților, familiei etc. În multe cazuri, nu sunt utilizate tehnici simple de analiză statistică, care pot verifica eficiența unei probe de măsurare (medie, deviație standard, coeficient de fidelitate etc.), analiza răspunsurilor copiilor buni / slabi la anumiți itemi și interpretarea rezultatelor la test fiind făcută în mod “impresionistic”, pe baza “experienței didactice”.

După cum am menționat anterior, există următoarele forme de evaluare, care sunt valabile deopotrivă pentru învățământul preșcolar:

- Evaluarea inițială, care se realizează la începutul unei secvențe, unui capitol sau trecerea la un nou nivel de învățare.

- Evaluarea continuă are loc pe tot parcursul desfășurării procesului de învățământ. Aceasta vizează nu atât comportamentele finale ale copiilor, cât, mai ales, formarea unor judecăți asupra eficienței învățării. Ea cere ca fiecare comportament realizat de copil să fie măsurat între anumite limite.

- Evaluarea cumulativă (sumativă sau globală) este normativă și se face la intervale mai mari de timp, la finele unor secvențe temporale sau tematice. Aceasta oferă posibilitatea aprecierii modului în care au fost atinse obiectivele proiectate sau secvențe ale lor, acoperind un conținut integral sau unități mai mari ale acestuia.

Activitatea didactică specifică învățământului preșcolar este una complexă și necesită diverse forme de evaluare care vor fi adaptate specificului vârstei. Pentru a ști cu exactitate de unde să începem, ce obiective am reușit să atingem în urma unei activități sau a unei teme și cât din ceea ce ne-am propus am realizat, sunt necesare mai multe tipuri de evaluare.

Metodele cele mai optime de evaluare sunt observația, analiza produselor activității, metoda biografică, convorbirea, testele și probele, portofoliile. Organizarea informației obținute, monitorizarea ei se poate realiza prin: fișe de caracterizare ale copiilor, dosare individuale, grile de participare la activitate și grile de evaluare a performanțelor.

Evaluarea inițială, predictivă, se realizează la începutul programului de instruire în vederea adaptării actului educativ. Este necesară deoarece între copiii există diferențe de pregătire. Există un număr de factori esențiali care influențează formarea de capacități pentru citire:

- Integritatea funcțiilor senzoriale (auzul și văzul) care condiționează funcționarea sistemului nervos central și implicit învățarea cititului.
- Vocabularul copilului (volumul și calitatea acestuia), eventualele tulburări de limbaj pot influența negativ cititul.
- Capacitatea de a înțelege și de a folosi raporturile spațiale și temporale.

Înțelegerea funcției simbolice (fiecărui semn i se asociază un sunet care are un loc precis într-un cuvânt; schimbarea sau omiterea unui sunet sau litere, schimbă cuvântul).

„Pedagogia modernă nu caută să impună nici un fel de rețetar rigid, dimpotrivă consideră că fixitatea metodelor, conservatorismul educatorilor, rutina excesivă, indiferența, aduc mari prejudicii învățământului; ea nu se opune în niciun fel inițiativei și originalității individuale sau colective de regândire și reconsiderare în spirit creator a oricăror aspecte care privesc modernizarea metodologie didactice.” (I.Cerghit)

Bibliografie:

Silvia Breban, Elena Gongea, Georgeta Ruiiu, Mihaela Fulga, “Metode interactive de grup”, editura Arves, 2006.